

המשפט והזמן

שנת הלימודים תשס"ח, סמסטר ב', מועד א'

ד"ר יעל ארידור בר-אילן

פתרון מוצע – 11.8.2008

להלן מפורטות נקודות מוצעות לפתרון. לא נדרש להציע את כל הנקודות וגם נקודות שלא הופיעו בפתרון זה התקבלו.

שאלה 1 (40)

בפתרון שאלה זו נדרשתם לבחון את היחס שבין המשפט החוזר לבין הוראות בדבר תחולה רטרוספקטיבית של דין פלילי מקל הקבועות בסעיפים 3 – 5 לחוק העונשין, התשלי"ז - 1977. לצורך כך יש לבחון האם ניתן וראוי להרחיב את הלכת אקסטרוד גם למקרה שבו מדובר בשינוי חקיקתי הנוגע לקולת העונש והינו כפוף להפעלת שיקול הדעת של בית המשפט, ואינו חל רטרוספקטיבי מכוח הוראות חוק העונשין?

בנוסף, מן הראוי להתייחס לפרשנות הראויה של סעיף 31(א)(2) והן של סעיף 31(א)(4):

- בכל הנוגע לסעיף 31(א)(2): האם חקיקת סעיף 300א לחוק העונשין יכולה לחוות עובדה או ראייה שעשויה לשנות את תוצאת המשפט לטובת רחמיאן? האם ניתן לקבוע שהשינוי ישפיע על תוצאה המשפט, כאשר השינוי נוגע להקלה בעונש שכפופה לשיקול דעת בית המשפט?
- בכל הנוגע לסעיף 31(א)(4): האם ראוי לקבוע כי עיוות דין בהרשעה חל גם כאשר כתוצאה מכך גזר הדין אינו צודק, הגם שההרשעה צודקת? האם כאשר מדובר בהקלת גזר דין שכפופה לשיקול דעת מדובר בעיוות דין?

שיקולים שונים שניתן לשקול בפרשנות סעיפים אלה ובמתן תשובה לשאלות שלעיל:

- הצורך להבטיח צדק (צדק בתוצאה לעומת ההרשעה, שיקולי זמן במקריות וחוסר שיוויון).
- הבסיס המוסרי להרשעה - מקרה של שינוי בקולת העונש שכפופה לשיקול דעת, אין זה ברור כי יש תחושה של עיוות דין אם יוותר העונש הקודם על כנו.
- עקרון סופיות הדין. האם ראוי לנגוס בעקרון חרף ההוראות הברורות של החוק וכאשר מדובר בהרשעה מוצדקת? בהקשר זה עניין אקסטרוד היה מוגבל לשינוי שמשפיע במישרין על האחריות הפלילית או על תוצאותיה ואילו כאן מדובר בהפעלת שיקול דעת בנוגע לגזר דין.
- בעוד משפט חוזר יתאפשר כאשר מדובר בפגמים דינאיים חמורים, כאן אין מדובר כלל בפגם כלשהו שנפל במשפט הראשון, רק שינוי של אופן שקילת גזירת העונש (בהשוואה לעניין ברנס).
- העובדה שחלף זמן רב מאז ניתן העונש והסתיים המשפט עשויה להשפיע על האפשרות לבחון הדברים בדיעבד. מנגד – משום שהעובדות התבררו במשפט, אין צורך בניהול המשפט, אלא רק בהכרעה.

שאלה 2 (40)

האם החוק הוא חוק בעל תחולה רטרואקטיבית, אקטיבית או פרוספקטיבית? האם מטרת החקיקה לשנות פעולות שנעשו בעבר או להסדיר דברים בהווה?

לשון החוק מלמדת כי מדובר בחוק שתחולתו אקטיבית, האוסרת על העסקת עובדים, בין אם הועסקו בעבר ובין אם לאו. מדיוני הכנסת עולה כי בכוונת המחוקק כי לחוק לא תהיה תחולה רטרואקטיבית אלא פרוספקטיבית בלבד.

בחינת החוק על פי התכלית: פרשנות החוק היא כי הוא נועד להסדיר העסקת עובדים על ידי עורכי דין ולא להעניש ולהוסיף להעניש מי שגנב בעבר. לכן, דומה כי מדובר בחוק בעל תחולה אקטיבית ואין כלל צורך בהחלת החזקה כנגד רטרואקטיביות.

בנוסף, נטען לחקיש מגניס ולטעון כי יש להגביל את תחולת החוק כך שלא יפגע במי שהסתמך על המצב הקיים.

שאלה 3 (20 נקודות)

משמעות התניה החוזית: מניעת שינוי עתידי (האחזות בעבר). האם יש לאפשר בדיני החוזים תניות האוסרות על שינוי עתידי?

- במסגרת הקורס ראינו כי קיימים מקרים בהם הצדדים לא יכולים להסדיר הכל מראש, ונדרשת גמישות. דברים אלה יפים לא רק לדיני החוזים אלא גם למעשה בית דין, משפט חוזר וכו'.
- **התשובה צריכה להתייחס לשיקולים שנשקלו בקורס: מצד אחד**, התניה אמנם מקבעת את מצב הצדדים מראש, אך בכך שומרת על האוטונומיה שלהם: מאפשרת הסתמכות של הצדדים על החוזה, יציבות וודאות כלכלית ואפשרות לתכנון, מניעת שרירות (הצדדים הם שמחליטים מה יהיה ביניהם ולא בית המשפט). **מצד שני**, התניה מונעת מהצדדים אפשרות לגמישות והתקדמותו עליהם להאחו בעבר יהא הדבר אשר יהא. מטרת המשפט היא לאפשר צדק קונקרטי, וצדדים לחוזים פועלים בתוך החלל המשפטי הזה.
- עם זאת, קיימים מקרים בהם הדבר כדאי: א) שינוי העדפות עתידי ב) שינוי נסיבות צפוי. מקרה זה אינו נכלל במסגרת המקרים הללו.
- **מנגד עולה השאלה, אם לאור חשיבות שיקולי ex post יש לאפשר לתניה כזו להשאר בתוקף, יהיו הנסיבות אשר יהיו.**